№ 18 Փետրվարի 3 (15) 1881 Փետրվարի 3 (15) № 18

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Լրագրութեան վերաբերեալ դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւնները ընդունվում է ամեն լեզուով:
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

„ՄՇԱԿ“
ԼՐԱԳԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ
1881 թւին
(ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

Կը հրատարակվի նոյն ծրագրով և նոյն պայմաններով ԱՄԷՆ ՕՐ (բացի տօն և տօնից հետևեալ օրերից):

ԾՐԱԳԻՐԸ. I. Տէրութեան կարգադրութիւններ, II Առաջնորդող յօդուածներ, III Ներքին տեսութիւն, IV Արտաքին տեսութիւն, V Խառն լուրեր, VI Հեռագիրներ, VII Ֆելիետոն և Բանասիրական, VIII Յայտարարութիւններ:

ԼՐԱԳՐԻ ԳԻՆԸ, տարեկան 10 րուբլ, կէս տարվան 6 ր., հինգ ամս. 5 ր., չորս ամս. 4 ր., երեք ամս. 3. ր. երկու ամս. 2 ր. և մի ամս. 1 րուբլ:

Գրվել կարելի է խմբագրութեան մէջ հետևեալ հասցէով. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներքին տեսութիւն: Թիֆլիսի Դումա: Նամակ Ս. Պետերբուրգից: Նամակ Երևանից: Նամակ Շամախուց: Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրեր:—Արտաքին տեսութիւն: Քաղաքական տեսութիւն: Բուլգարիա: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր:—Խառն լուրեր:—«Մշակի» հեռագիրներ:—Յայտարարութիւններ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԴՈՒՄԱ

—

Յունվարի 29-ին կայացաւ Թիֆլիսի դումայի նիստը, որ սկսվեցաւ անցեալ նիստի վեկուցման ընթերցանութեամբ, որի վերջանալուց յետոյ ձայնաւոր Էլիմիրզով խնդրում է քաղաքագլխից օրակարգի անցնել նրա հարցը ձայնաւոր Զուբալովի կողմից անցեալ նիստին արած յայտնութիւնների ապօրինութեան մասին: Քաղաքագլուխը մերժեց պ. Էլիմիրզովի խնդիրքը:

Այնուհետև ձայնաւոր Զուբալով հարցրեց, թէ ինչ հետևանքների հասաւ քաղաքային գանձարանը վերաքննող յանձնաժողովը:

Պ. Զուբալովի հարցը մեկնելու համար հարկաւոր ենք համարում նկատել, որ նա դումայի անցեալ նիստերից մէկի ժամանակ առաջարկեց՝ մի յանձնաժողով ընտրել երեք ձայնաւորներից բաղկացած և յանձնել նրան անյապաղ վերաքննել քաղաքային գանձարանը: Վիճաբանութիւններից յետոյ ձայնաւոր Զուբալովի առաջարկութիւնը ընդունվեցաւ և վերաքննող յանձնաժողովը անյապաղ կնիքներ դրեց գանձարանի վրա:

Ձայնաւոր Զուբալովի արած հարցը այս յանձնաժողովի քննութեան հետևանքներին էր վերաբերում:

Քաղաքագլուխը պատասխանեց, որ վերաքննող յանձնաժողովը յունվարի 29-ին $2^1/_2$ ժ. կէսօրից յետոյ ներկայացրեց իր զեկուցումը. բացի այդ պ. Նահանգապետի համաձայնութիւնը չէ ստացված այդ հարցը քննելու համար և այդ պատճառով վարչութիւնը հարկաւոր է համարում վերաքննութեան հետևանքների մասին տեղեկութիւնների տալը յետաձգել մինչև միւս նիստը:

Բաւականանալով այդ մեկնութեամբ դուման սկսեց օրակարգի հարցերը քննել, որոնք ընդամենը 9 էին և որոնցից առաջինի քննութիւնը անցեալ նիստից մնացած էր չը վերջացած: Այդ հարցը Թիֆլիսի եկամտից հաշիւն էր:

Անցեալ նիստին հաշուի ընթերցանութիւնը ընդհատվել էր անասուններին մորթելու համար ստացված հարկի յօդուածի ընթերցանութեան վրա: Այդ մուտքը առաջ կապալով էր տուած 30,000 ր. և բացի այդ կապալառուն արհեստական ուսումնարանին պէտք է տար 1,200 ր., որ հաշուի մէջ չէր նշանակված և որի վրա ուշադրութիւն դարձրեց ձայնաւոր Ալադատով: Պարզվեցաւ, որ 30,000 ր. տուող կապալառու այժմ չը կայ և հարկաւոր է այդ մուտքը թողնել վարչութեան տնտեսական իրաւասութեան տակ: Վիճաբանութիւններից յետոյ հարցը այդպէս էլ վճռվեցաւ, մինչև որ 31,200 ր. տուող կապալառու գտնվի:

Այնուհետև բաւական վիճաբանութիւններից յետոյ ընդունվեցան մուտքի մնացած բոլոր յօդուածները և սկսվեցաւ ելքի յօդուածների ընթերցանութիւնը:

Դումայի ամբողջ վարչութեան համար ծախսվում է 67,680 ր. (վարձատրութիւն վարչութեան անդամներին, առևտրական պոլիցիային, գնահատող մասնաժողովին, գրադարանի ծախս, և այլն): Ձայնաւոր Զուբալով առաջարկում է առևտրական պոլիցիայի անդամների ցուցակը կազմել և կախ տալ: Առաջարկութիւնը ընդունվում է: Նոյն ձայնաւորը առաջարկում է գրադարանի համար նշանակված 200 ր. գումարից յատկացնել 100 ր. բանտի գրադարանին: Վճռվում է 200 ր. թողնել վարչութեան գրադարանի համար և ծախսի մէջ ուրիշ 100 ր. աւելացնել բանտի գրադարանի համար: Երբ կարդացվեցաւ բժշկական վարչութեան ծախսի յօդուածը, որի մասին սենատից խնդրված է ազատել այդ ծախսից քաղաքը, ձայնաւորներից մէկը հարցրեց՝ արդեօք ճշմարիտ է, որ բժշկական շատ աննշան հսկողութիւն կայ սպանդանոցի վրա: Վիճաբանութիւնների ժամանակ մեկնվում է, որ քաղաքային բժիշկները բուն պոլիցիական պարտականութիւններ ունեն և որ նրանք չեն կարող առողջապահական հսկողութիւն անել: Ձայնաւոր Ալադատովի կարծիքով, եթէ լաւ քննվեն ամբողջ վարչութեան ծախսերը, կարելի է աւելորդ ծախսեր գտնել և նրանցով գոնեա մի առողջապահական բժիշկ ունենալ: Վիճաբանութիւնները վերջանում են քաղաքագլխի և ձայնաւոր Ալադատովի մէջ տաք խօսակցութեամբ, որի ժամանակ Ալադատով առաջարկում է քաղաքագլխին բարկութեամբ չը խօսել, իսկ քաղաքագլուխը՝ հպատակվել նրա կարգադրութիւններին: Այդ հարցը քուէարկելու ժամանակ ձայնաւորների օրէնքով որոշված թիւ չը կար, նիստը փակվեցաւ և հարցը անվճիռ մնաց:

Այդ նիստի ժամանակ նկատելի էր ձայնաւորների մեծամասնութեան բացակայութիւնը: Ներկայ էին մօտ 26 մարդ: Մեզ շատ օտարոտի է թւում մնացած ձայնաւորների անտարբերութիւնը դէպի քաղաքային գործերը, մանաւանդ որ յունվարի 29-ին նիստի ձայնաւորները պէտք է սպասէին քաղաքային գանձարանը վերաքննող յանձնաժողովի տեղեկութիւններին:

ՆԱՄԱԿ Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ

—

Յունվարի 10

Ո՞ւմ չէ յայտնի, որ մինչև այժմ Ռուսաստանում ուսանողութեան վրա նայում են, ինչպէս մի ժանտախտ ցաւի վրա, կամ ով չը գիտէ, որ ամբոխը (հետևաբար և մեծամասնութիւնը) ուսանողներին հասարակութեան անդամ չէ համարում:

Շատ ժամանակ դեռ չէ անցել, որ Կիևում և Խարկովում մսագործները և սրանց նման խաւար արարածները ամենախայտառակ կերպով ծեծում և ջարդում էին ուսանողներին «դագանակով» և «չափանաղով»—ինչու, որովհետև մի «կուրացած ես», մատնանիշ անելով ուսանողների վրա, սըտախօսեց. «ջարդեցէք դրանց—սպիտակ թագաւորի թշնամիներին!» Ֆանատիկ ամբոխին հարկաւոր էր մի «հույ»:

Մոսկվայի ուսանողութեան վարքը (յարմար է ասել համբերութիւնը), ինչպէս նկատեց և նոր նախարար Սաբուրովը, արժանի է ամենայն գովասանաց, այնու ամենայնիւ այնտեղի ժողովուրդը, Տէր Աստուած, բոլորովին համոզված է, որ ուսանողները ադբիւր են ամենայն չարեաց: Եթէ մինը կուվի կլուբում, մինը բարձր խօսէ թատրոնում, մինը մի կնոջ պատիւը շօշափէ, եթէ մի վաճառականի գլուխը խըղած գործակատար հիւրանոցում մսխի և փողը չը վճարած փախչի,—մոսկվացիք կասեն. ուսանողը կռւեց, ուսանողը աղմուկ բարձրացրեց, կնոջ պատիւը շօշափեց, հիւրանոցից արծաթեայ գդալներ գողացաւ և այլն և այլն:

Փարատել այդ կարծիքը (ինչ «Մեղուի» տեղն է)—առաջին և ամենակարևոր հարցն է—որից կախված է մի ազգի լուսաւորութիւնը, ուրեմն և բարօրութիւնը.... Վերջապէս մի քանի անձանց և բարենպատակ լրագիրների շնորհով և աշխատութեամբ—ժամանակի ընթացքով, ազգի մէջ, հասարակութեան և անհատների մէջ հաշտութիւնը և ուղիղ հայեացքը արմատներ էին ձգում, յանկարծ անհոգին փոթորիկ, յանդուգն համարձակութիւն դուրս թռաւ մի համալսարանից՝ ծրառեղից—Մոսկվայից:

400-ից աւելի ուսանողներ, համալսարանի առաջ րէկտօրին երկար սպասելուց յետոյ, մտնում են նրա տունը, առանց հրաման ստանալու, որ իմանան թէ՝ ինչ պատճառով մի քանի օր առաջ 6 ուսանողներ վռնդվել են համալսարանից: Բայց, աւաղ, այդ միջոցում ժանդարմները պատեցին նրանց և քշեցին տարան օր ցերեկով, ոչխարի հօտի պէս, և ածեցին albadomus-ի նման մի տուն: Ամեն տեղ, ի հարկէ, այդ լուրը զանազան տպաւորութիւններ արեց. ազատամիտները իրանց մազերը քաղելով լացում էին, իսկ աւանդապահները ծափահարում և շնորհաւորում էին իրանց alter-ego-ներին: Բաղդից տուների պատճառաւ արձակեցին ուսանողներին և լռութիւնը տիրում է մինչև այսօր: Կարճամիտների կարծիքը վերլուծվեց և հաստատվեց, որովհետև նրանց բաւական է ամենայն երևոյթի միայն հետևանքը և ոչ պատճառը. Նոքա ընդունակ չեն կամ չեն ցանկանում սիստեմատիկաբար քննել նրան և հետազօտել, որ գտնեն միջոց այդ հնադարեան գաղափարը ոչնչացնելու: Անհամբեր սպասում ենք թէ ինչպիսի հետևանք կունենայ այս խայտառակ կատաստրոֆան: Ասում են, որ րէկտօրի գլխին կակալ կը կոտրեն....

Այս տարի մեր ձմեռը բաւականին ուշացաւ՝ մինչև ռուսաց ծննդեան տօները (24 դեկտեմբերի) համարեա ամեն օր խառն էր. առաւօտն ամպեր, կէսօրին անձրև կամ ձիւն, իսկ ջերմաչափը մինչև 2—3 աստիճան ցածր էր զրօից ցոյց տալիս: Միայն այդ օրից սկսած յանկարծ 20 աստիճան ունեցանք. Ի հարկէ մեծ ցնծաներ և վատ հետևանք կունենար տաք ձմեռը. առաջին՝ հացի պակասութիւն կը լինէր և երկրորդ՝ այստեղի երիտասարդութիւնը կը զրկվէր իր ամենասիրելի զուարճութիւնից—կարելի չէր լինի սղղալ սառուցի վրա (конекъ): Մանաւանդ օրիորդները (և չափահաս կանայք) մի այնպիսի եռանդով են փափագում սղղալ սառուցի վրա, որ կասես թէ ազգին մեծ բարերարութիւն են անում, երբ ձեռքերը կատուի մորթու մէջ դրած՝ կայծակի արագութեամբ տախտակից շինած և սառուցով պատած բարձրութենից (льдиная горка) թռչում են և շատ անգամ ընկնում գետնի վրա ամենափառաւոր կերպով: Մինչդեռ նրանք հանդէս են հանում «իրանց քաջագործութիւնը», երաժիշտները ձեռնոցներ հագած խաղում են վալս Зеленый островъ օպէրայից, կամ, պատրիոտ օրիորդների խնդրանօք, ռուսաց անմահ «Կամարինսկիյ» խաղը: Երաժիշտները նստած են լինում սառած նաւակի մէջ:

Նևա գետը վաղուց է սառել—այդպիսով քաղաքի բաժանված մասերը հեշտ կապակցութիւն ունեն: Այս օրերս բոլորովին վերջացրին երկաթուղու գիծը սառուցի վրա (Օրանիենբաումից մինչև Կրօնշտադտ):

Առհասարակ այստեղ ձմեռը ուրախ է անցնում, բայց ոչ ուսանողների համար: Իսկ եթէ ուսանողը կովկասեցի է—ջուրը եկաւ՝ ջաղացը տարաւ: Նմանապէս և հայ ուսանողի այս դրութեան հետ եթէ աւելացնենք գլխաւոր պիտոյքների սաստիկ թանգութիւնը, միատեսակ շրջանը, համեմատաբար փոքրաթիւ ծանօթութիւնը այլազգի հասարակութեան հետ (ափսոս), վատ կլիման, գրաւող երևոյթների բացակայ լինելը, այն ժամանակ պէտք է համաձայնվել, որ այսպիսի կեանքը թերի կողմեր ունի: Կովկասից, այդ երկրորդ Իտալիայից անջատված լինելը ամեն րոպէ յիշեցնում է, որ «հայրենիքի ծուխն էլ քաղցր է»: Ուրեմն, աւելորդ է ասել թէ որպիսի մխիթարութիւն են տալիս այդ տեղից ստացած լրագիրները: Բայց եթէ թողնենք ռուսաց և վրացոց լրագիրները և վերցնենք միայն հայոց, իսկոյն այս վերջիններից պէտք է դուրս ձգենք և «Մեղուն», իբրև բացառութիւն: Այդ փառքից նրան բաժին տալը մեղք է:

Եթէ ասեմ, թէ մեր «Մեղուն» հետաքրքիր է միայն Թիֆլիսում, այսինքն իր խմբագրութեան մէջ, չեմ սխալվի: Այստեղ նրան կարդում ենք, որ տեսնենք թէ կատարելագործութեան որ աստիճանին է հասել նրա հայհոյանքների մեքենան և «նէյմիմի» գործարանը, որ ժամանակին հանդէս հանենք: Եթէ հաւատանք չար լեզուներին, պէտք

է համաձայնվենք, որ եթէ «Մեղուն» հրատարակվի շաբաթը միայն մի անգամ—նրա քարացած խաւար մտքերի թիւը կը պակսի։ Բայց.... բայց որ հիմա ամենօրեայ է դառնալու։ «Մշակի» նման լրագիրը պէտք է պատրաստվի, որովհետև aux grands maux les grands remèdes, որովհետև «Պսակը» նմանապէս «Մեղուի» քայլերով է գնում, թէև նա խոստացաւ «հասարակութեան հարցեր վճռել», «գիտութիւնը ընդհանրացնել և մատչելի անել ամենի համար»։ Բայց տեսնում ենք միայն այն, որ նրա խմբագիրը «իր սրտի տախտակի տակ անջնջելի մնացած քաները» յայտնում է իր բարեկամներին և չարեկամներին իր թերթի միջոցով։ Ա՞յդ է հարցի լուծելը և վճռելը։

Յարութիւն Ց....եանց

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Յունվարի 27

Ամսոյս 23-ին, իրաւասու վար. Եղիազարեանցը քաղաքային վարչութեան բացատրելով հան. գեն. Տէր-Ղուկասեանցի արած ծառայութիւնները Երևանայ նահանգի և մասնաւորապէս քաղաքիս նկատմամբ, առաջարկեց, 1) հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնել հանգուցեալի եղբօրը. 2) հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կատարել. 3) Գ ո ւ բ ե ր ն ս կ ա յ ա փողոցը անուանել Տէր-Ղուկասեանի փողոց։ Ժողովը ոտքի կանգնելով ընդունեց բոլոր առաջարկները, և 25-ին Ս. Պօղոս-Պետրոսի եկեղեցում, վ. կաթուղիկոսից ուղարկված գեր. Գրիգոր եպիսկոպոսը պատարագ մատոյց և զկնի, հոգեհանգիստ կատարեց եկեղեցու գաւթում, ուր ներկայ էին քաղաքիս հաստատութիւնների բոլոր ներկայացուցիչները, ազգային դպրոցների աշակերտուհիք և աշակերտներ և անթիւ բազմութիւն։ Թուրք իրաւասուները մինչև պատարագի վերջը մնացին եկեղեցում և ոմանք նրանցից հիացած էին աշակերտուհեաց և աշակերտների ներդաշնակ երգեցողութեան վրա։ Գրիգոր եպիսկոպոսը՝ այդ առթիւ քաւականին երկար ու ազդու ատենաբանութիւն առաւ, յոյս յայտնելով վերջին պատերազմից մինչ ցայսօր՝ «հանգուցեալ հայ գեներալների թիւը հայ ազգը կը լրացնէ շուտով իր բնածին հանճարի շնորհօք։»

Նոյն օրը ժամի 4-ն պ. նահանգապետը այցելութիւն արաւ Գրիգոր եպիսկոպոսին։

Վանից եկած լուրերը հաստատում են որ Շէյխ-Իբադուլլահ պատրաստվում է գարնան սկզբին կողոպտելու Վասպուրականի հայերին։ Ասում են, որ տաճկական կառավարութիւնը սաստիկ խուզարկութիւններ է անում որպէս զի հայերի ձեռքին զէնք չը լինի, գոնէ ինքնապաշտպանութեան համար։—

* * *

ՆԱՄԱԿ ՇԱՄԱԽՈՒՑ

Յունվարի 25-ին

Շարժվելով համազգայինների ազնիւ զգացմունքներից, չը նայելով Շամախու ամեն կողմնակի կարօտութիւններին, սոքա ևս ըստ չափու կարողութեան, մասնակից եղան նուիրատուաց Վասպուրական աշխարհի սովալլուկներին, ուստի ներկայացնելով ձեր խմբագրութեան նուիրատուաց անունները և նոցա առանձնակի նուիրատուութեան քանակութիւնը, կը խնդրենք տեղի շնորհել ձեր ազգագործ լրագրի մի խորշում։

Թադէոս եպիսկոպոս 5 ր., Համազասպ վարդապետ 2 ր., Ալէքսանդր Լալայեանց 10 ր., Ստեփան բէկ Կեօկջայեանց 5 ր., Մարտիրոս Ղազարեանց 2 ր., փարսադան Մելիք Օհանջանեանց 5 ր., Գէորգ Կաճկաճեանց 15 ր., Համբարձում Ներսէսով 1 ր., Սահակ Թարրայեանց 2 ր., Խրիստափոր Նազարեանց 5 ր., Աղէքսանդր Տէր-Սահակեանց 3 ր., Գարեգին Տէր-Աւետիքեանց 2 ր., Աւագ Աթայեանց 2 ր., Աթանէս Եկանեանց 1 ր., բժիշկ Դաւիթ Օրբէլի 5 ր., Ալէքսանդր Վարդանեանց 3 ր., Սարգիս Սարգիսեանց 2 ր., Յովհաննէս Խալափեանց 3 ր., Աբրահամ Գասպարով 3 ր., Մանսուր Զախարով և Սամվէլ Պօղոսով 1 ր., Մովսէս Եսայով 1 ր., Գրիգոր Կենջեցով 3 ր., Համբարձում Ղևոնդով 1 ր., Երեմիա Վլասով 1 ր., Յովհաննէս Ջիջիով 50 կ., Յարութիւն Ազատեանց 50 կ., Մարտիրոս Սարգիսեանց 50 կ., Ջհանգիր Մելքումով 25 կ., Աղէքսանդր Տովեանց 40 կ., Գրիգոր Շամչիեանց 50 կ., Բախշ Վլասով 50 կ., Գրիգոր Յովհաննէսով 1 ր., Կարապետ Տէր-Ստեփանեանց 2 ր., Աւագ Սահակով 1 ր., Երեմիայ Թարրայեանց 1 ր., Ալէքսանդր Ռուստամով 30 կ., Համբարձում Իվանով 50 կ., Յարութիւն Ծատուրով 1 ր., Սարգիս Միրզայով 1 ր., Բէկլար Եսայով 50 կ., Անյայտ ոմն 2 ր., Թորոս Թոփչիեանց 50 կ., Պետրոս Խաչատուրեանց 1 ր., Պետրոս Արզիմանեանց 1 ր., Միքայէլ Թումանեանց 1 ր., Բալասի Օսմանցով 1 ր., Մովսէս Մելքումով 40 կ., Աստուածատուր Ազատեանց 3 ր., Սեդրակ Քալաչեանց 1 ր., Յովհաննէս Տէր Սարգիսեանց 2 ր., Ջհանգիր Տէր Մատթէոսեանց 50 կ., Գէորգ Տէր Յովհաննէսեանց 1 ր., Մովսէս Աչուղեանց 2 ր., Եսայի Վլասով 1 ր., Անյայտ ոմն 1 ր., Գրիգոր քահանայ Յովսէփեանց 1 ր., Յակոբ Միկիտեանց 5 ր., Գէորգ Սարգիսեանց 2 ր., Արշակ Պօպով 1 ր., Աղասի Ամիրխանով 1 ր., Անտոն Քալանթարեանց 5 ր., Աղէքսանդր Քարամեանց 50 կ., Իսահակ Զախարեանց 50 կ., Դաւիթ Գէորգով 2 ր., Միքայէլ Աւշարեանց 3 ր., Միքայէլ Փերվերտեանց 1 ր., Վարդան Փերզադով 1 ր., Ջըհանգիր Կեօկջայեանց 1 ր., Աղէքսանդր Ռոտինով 5 ր., Շահնշահ Վլասով 3 ր., Աբրահամ Պօղոսով 1 ր., Յարութիւն Տէր Եսայով 1 ր.։ Գումարն է 146 ր. 85 կոպ.։

Խրիստափոր Նազարեանց,
Գէորգ Կաճկաճեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Քանարագեաղ, յունվարի 12

Ամսոյս 5-ին, Ծնդեան թաթախման գիշերը տեղիս հայ վաճառականները չուզենալով անմասն թողուլ իրենց սոված եղբայրներին (ժողովված էինք պարոն Աղամեանց եղբարց առևտրական տնում) միասիրտ և ուրախութեամբ նուիրեցին նուաստիս առաջարկութեամբը մէկ հարիւր և տասն րուբլի թղթադրամ, որը այս նամակիս յետ ձեզ եմ ուղարկում. կը խնդրեմ մեծապատիւ խմբագրիդ հասցնել ուր հարկն է և ստորագրողաց անուանք էլ հրատարակել ձեր պատուական լրագրի առաջիկայ թւերի մէկի մէջ, որք են ղարաբաղցիք.

Յովսէփ Ծատուրեանց 15 ր., Նիկոլայ Տէր Յովհաննէսեանց 15 ր., Դաւիթ Գրիգորեանց 10 ր., Աւետ Անանեանց 10 ր., Աբրահամ Նասիբեանց 5 ր., Մովսէս Ներսէսեանց 5 ր., Գրիգոր Խաչատուրեանց 5 ր., Աւագ Պօղոսեանց 3 ր., Տիգրան Սամվէլեանց 2 ր., բագուցի Իւան Եգնաեվ 10 ր., ագուլեցիք՝ Առաքել Մարխանեանց 10 ր., Կոնստանդին Կոնստանդինեանց 5 ր., Աւետիք Փանեան և եղբայրք 15 ր.։ Ընդամենն 110 րուբլի։ Փոստի ծախքն էլ ինձանից։

Աւետիք Փանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յունվարի 23-ին ԹԻՖԼԻՍԻ արուեստաւորների կլուբում պարահանդէս տրվեցաւ յօգուտ Կ. Պօլսի «Միացեալ ընկերութեան»։ Ինչքան գումար հաւաքվեցաւ այդ պարահանդէսից, դեռ յայտնի չէ։

—

«Кавказъ» լրագիրը լսել է, որ Մոսկվայում այս օրերս վախճանված մի պաշտօնեայ, Նիկոլայ Զանցեվ, կտակեց իր հօր եղբօր Իվան Զանցեվին, որ Թիֆլիսումն է բնակվում 175 հազար րուբլ նաղդ փող և 25 հազարի չարժական կայք։ Դա այն Իվան Զանցեվն է, որ անցեալ տարի սկսեց հրատարակել Թիֆլիսում մի ռուսաց լրագիր, «Вѣстникъ Кавказа» անունով։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս երևում է լրագրական տեղեկութիւններից, յունական խնդիրը անհանգստացնում է դիպլոմատիկան և հասարակական շրջաններին։ Թեպէտ պետութիւնները համաձայնեցին Բ. Դրան առաջարկութեան հետ նորից բանակցութիւններ սկսել Կ. Պօլսի մէջ, բայց Անգլիան այդ առաջարկութեանը սառնութեամբ և անտարբերութեամբ վերաբերվեցաւ, իսկ յունական կառավարութիւնը Թիւրքիայի առաջարկութիւնը իր համար աւելի վատ է համարում, քան թէ Ֆրանսիայի առաջարկութիւնը միջնորդ դատարանի մասին։ Նշանաւոր է այն հանգամանքը, որ Ֆրանսիական արտաքին գործերի մինիստրը պաշտօնական դիպլոմատիկան գրութիւններով դրականապէս պնդում է, որ Բեռլինի կոնֆերենցիայի վճիռները պարտաւորեցուցիչ չեն Թիւրքիայի համար, որ նրանք բարեկամական հասարակ խորհուրդի նշանակութիւն ունեն, մինչդեռ անգլիական կառավարութիւնը նոյն վճիռները երկու կողմերի համար էլ պարտաւորեցուցիչ է համարում։

Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովի մասնաժողովը, որի քննութեանը յանձնվեցաւ Ֆլօկէի առաջարկութիւնը մամուլը ընդհանուր օրէնքներին ենթարկելու մասին, միջին ճանապարհ գտաւ այդ դժուար դրութենից դուրս գալու մասին։ Այդ միջոցի վերաբերութեամբ մենք իր ժամանակին տեղեկութիւն կը տանք „Մշակի“ ընթերցողներին։

Անգլիական համայնքների ժողովի մէջ Ջօն Բրայտ յայտնեց, որ կառավարութեան պատրաստած կալուածական օրինագիծը ազատամիտ կը լինի և բաւականութիւն կը տայ իրլանդացիների պէտքերին և ցանկութիւններին։ Երբ այդ օրինագիծը կը հաստատվի և ոյժ կը ստանայ, նա աւելի շուտ կը հանգստացնի Իրլանդիային, որ չափազանց գրգռված է տնտեսական անբնական պայմանների շնորհիւ, քան թէ արտաքոյ կարգի միջոցները, որոնք նոյնպէս գործադրվելու են։ Բրայտի քաղաքական անցեալը ապացուցանում է, որ նրա խոստմունքները միշտ ճշմարիտ են եղել և, եթէ նրա կարծիքով օրինագիծը բաւականութիւն կը տայ երկրին, ուրեմն կարելի է սպասել իրլանդական անկարգութիւնների բարեյաջող վախճանին։

ԲՈԼԳԱՐԻԱ

Սօֆիայից լրագիրները հաղորդում են հետևեալը։

Անցեալ տարվայ վերջից Բօլգարիայի մէջ սկսեցին զինուորներ պահանջել մահմետական բնակիչներից և մի և նոյն ժամանակ նշանաւոր թւով։ Պատերազմական մինիստրութեան հաշիւների համեմատ զօրքերը լրացնող 9,000 զինուորներից 3,000 պէտք է թիւրքեր լինեն։ Մահմետական զինուորները քրիստոնեաներից նրանով են զանազանվում, որ առաջիններին թոյլ է տուած գլխարկների վրա չը կրել խաչ, որ նոյն նշանակութիւնն ունի, ինչ որ ռուսաց կոկարդը։

Ի նկատի առնելով, որ մահմետական ազգաբնակութիւնը չէ համակրում, որ նրանից զինուորներ են պահանջում, պատերազմական մինիստրը պատգամաւորների ժողովին մի օրինագիծ ներկայացրեց, որի համեմատ մահմետական զինուորները կարող են 500 ֆրանկ վճարել և դրանով ազատվել ծառայութենից։ Առաջարկվում է այդ արտօնութիւնը պահպանել մինչև 1884 թւի յունվար ամիսը։

Ազգային ժողովը հաստատեց օրէնքը, որի համեմատ մինիստրները կարող են դատաստանի ենթարկվել։ Այդ օրէնքը հետևեալն է։

Իւրաքանչիւր պատգամաւոր իրաւունք ունի առաջարկել ժողովին, որ մինիստրը դատաստանի ենթարկվի։ Այդ առաջարկութիւնը պէտք է ներկայացնվի գրաւոր կերպով և ստորագրված լինի ժողովի անդամների գոնեա մի քառորդ մասից։ Պէտք է ցոյց տրվեն մինիստրի յանցաւոր գործողութիւնները, որոնք ընդդէմ են սահմանադրութեանը։ Այդպիսի առաջարկութեան ընթերցանութեան ժամանակ մեղադրված մինիստրը իրաւունք ունի մեկնութիւններ տալ և պատասխանել իր հակառակորդներին գործը քննելու ժամանակ։ Եթէ ժողովը այդպիսի մի առաջարկութիւն ուշադրութեան արժանի համարի, նա 12 անձինքներից կազմված մի մասնաժողով պէտք է ընտրի գործը քննելու և նրա մասին ժողովին տեղեկութիւններ տալու համար։ Յետոյ ժողովը կը վճռի հարկաւո՞ր է մինիստրին դատաստանի ենթարկել, թէ ոչ։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Կ. Պօլիս, 19 յունվար 81

Այս անգամ մ'ալ մէկդի թողունք ուրիշ խնդիրներ և ինչպէս նախորդ նամակաւ ըսինք, Գլատստոնի և Ջերաղի տեսակցութեան վրա կարճ տեղեկութիւն մը տանք։

Սոյն կարևոր տեսակցութիւնը երեք ժամ տեւած է։ Խօսակցութիւնը նախ հայոց անցեալին վրայ կը դառնայ. պ. Ջերաղ կը պարզէ մասնաւորապէս խաչակրաց միջոցին հայոց առ Եւրոպացիս մատուցած ծառայութիւնները։ Այն խաչակիրներն, որ երբ Վիէննայ կը հասնէին՝ այս է Երուսաղէմը կը հարցնէին, բնական է որ Ասիոյ մէջ, իբր յանծանօթ անապատի, չուարած մնային, եթէ չըլլային հայք իրենց նեցուկ և առաջնորդ։ Բայց հարց մը կայ, կըսէ պ. Ջերաղ, զոր եւրոպական պատմագրութիւնը նկատողութեան չէ առած «ի՞նչ եղան Ասիոյ քրիստոնեայք խաչակիրներու նահանջէ վերջ»։— Երբ խաչակիրք քաշուեցան, Ասիոյ մահմետականութիւնը իւր բոլոր վրէժը հայ ժողովուրդէն հանեց, որ անկարող էր այդ ահռելի խուժանին երկար ատեն դիմադրել։ Հայութիւնը, կը յաւելու պ. Ջերաղ, իւր անկախութիւնը զոհ տուաւ քրիստոնէութեան. երբ Եւրոպա այնքան համակիր եղաւ Յունաստանի յիշելով նրա անցեալը, հայք ալ կրնան յուսալ որ իրենց անցեալը, նա մանաւանդ քրիստոնեայ Եւրոպայի մատուցած իրենց ծառայութիւնները, քաղաքակիրթ Եւրոպայի նկատողութեանը արժանի պիտի ըլլան։—

Յայտնի է, որ ազատական կուսակցութիւնը քրիստոնէական բարձր զգացումներ ունի, և քաղաքական հարցի մը չափ կարևոր են նրանց համար կրօնական խնդիրներն։ Այս ճշմարտութեան վերահաստու պ. Ջերաղ հարկ կը համարի վարդապետական մեկնութեանց մտնել և մեր եկեղեցւոյ դրութիւնը և վարդապետութիւնները պարզել պ. Գլատստոնի, մանաւանդ ազատամտութիւնը։—Պ. Գլատստոն կը հարցնէ պ. Ջերաղի թէ ինքն ալ անշուշտ եկեղեցական մ'է։

—Ոչ, տէր նախարար։

—Ուրեմն ինչպէս պատրիարքարանի ծառայութեան մէջն էք։

—Մեր պատրիարքարանը լոկ կղերական հաստատութիւն մը չէ. մեր հոգևոր գլուխը Էջմիածինն է, իսկ Կ. Պօլսոյ պատրիարքը հայ ազգին քաղաքական ներկայացուցիչը կը համարուի. մեր վարչութիւնը կղերականներէ և աշխարհականներէ խառն է, և մեր խորհրդարանը որ 140 անդամներէ բաղկացած է՝ կը ներկայացնէ հայ ազգը։

—Ի՞նչ, դուք խորհրդարան ալ ունիք։

—Այո, տէր նախարար. պարոնայք մարքիզ օվ Պաթն և Պրայս իրենց ներկայութեամբը պատուեցին մեր խորհրդարանի նիստերը. մեր ներքին գործոց անօրէնութեան համար 20 տարիներէ ի վեր սահմանադրութիւն մը ունինք։

—Միթէ Թիւրք կառավարութեան մէջ այդ հնար է։

—Այո, հնար չէ, բայց Կ. Պօլսոյ հայ ժողովուրդը երեք տարի կռուեցաւ, արիւնը հոսեց և ազգային ինքնօրինութեան այդ առաջին վաւերագիրը Ֆուատներու և Ալիներու ձեռքէն խլեց։—

Պ. Ջերազ կը հասկցնէ թէ Հայաստանի ինքնավարութիւնը որչափ պիտի դիւրացնէ քրիստոնէութիւնը և եւրոպական քաղաքակրթութիւնը Ասիոյ մէջ տարածելու մեծ գործը։

Բայց կըսէ, պ. Կլատստօն, Արեւելեան քրիստոնէից նկատմամբ նպաստաւոր գաղափարներ չունինք. նոքա արեւմտեան քրիստոնէից բարձր բարոյականէն զուրկ կը համարուին։

—Կը ներէք, տէր նախարար, վստահ ենք, որ եթէ ձեր մեծութիւնը աւելի մօտէն ճանաչէիք Արեւելքի քրիստոնեաները, ձեր գաղափարները չատ տարբեր պիտի ըլլային նոցա նկատմամբ։ Արեւելքի քրիստոնեաները բարձր բարոյական մը ունին, այնպէս որ իրենց խղճի համոզումը ո և է նկատման չեն զոհեր։ Ձեր մեծութիւնը գիտէ թէ արեւելցիքս ինչ մեծ տառապանաց կը տոկանք.—և ինչ է պատճառը, միթէ մեր ազգութիւնը—ոչ. այլ մեր կրօնը։—Մահմետական յոյնը, մահմետական ալպանիացին, մահմետական յոյնը, մահմետական պուլկարը, մահմետական հայը իրենց առջևը բաց ունեն պատւոյ, փառաց ամեն ասպարէզներն, իսկ ոչինչ կայ նոցա համարուն եղբարց համար, որք քրիստոնեայ են. և ինչ, միթէ նոցա փորձութիւնն ալ չը չարժիր, այո, կը չարժի, բայց իրենց խիղճը չեն զոհեր։ Մենք խեղճ արեւելցիքս չենք կրնար ըմբռնել այն երեւոյթը, որ յաճախ մեր աչաց առջև կը տեսնենք։ Չենք կրնար բացատրել թէ ինչպէս այն բազմաթիւ եւրոպացիներն, այն ինչ Թիւրքաց ծառայութեան մէջ կը մտնեն և անհա կընդունին մահմետականութիւնը։ Եթէ հայք ալ զոհէին իրենց կրօնքը, ձեր մեծութիւնը զիս այսօր իւր առջևը տեսնելու պատճառ մը պիտի չունենար։ Կը հաւատանք, տէր, թէ ձեր մեծութիւնը որ ամենամեծ և ամենաբարձր զգացմանց պատկերն է, պիտի յարգէ ժողովուրդը, որ կը տառապի միայն իւր խղճի համոզումը յարգելուն համար։

Մեր ճարտար դիւանագէտը պ. Կլատստօնի միտքը ի նպաստ հայոց մշակելէ վերջ, ձեռք կառնու քաղաքական պլատոյից գլուխը, մասնաւորապէս 61-դ յօդուածի գործադրութեան եղանակներուն վրայ ընդարձակօրէն կը տեսակցեն։ Թիւրքիոյ գործոց մէջ Պիքոնսֆիլտի նախարարութեան հետևած քաղաքականութիւնը իրենց քննադատութեան առարկան կըլլայ։

—Պիքոնսֆիլտի պաշտօնէութիւնը, տէր նախարար, կըսէ, պ. Ջերազ, թէ Թիւրքերն և թէ քրիստոնեայները հաւասարապէս դժգոհ ընելու քաղաքականութիւն մը ունեցաւ։ Ինչ որ ալ ըլլայ Թիւրք լրագրաց ոմանց խօսքերն, մեզ յայտնի է, որ Թիւրքերն գոհ եղան Պիքոնսֆիլտի պարտութենէն, զի գիտեն, որ Հերսէք Բօսնի, Կիպրոս իրենց ձեռքէն ելան այդ նախարարութեան շնորհիւ. իսկ քրիստոնէից խնդութիւնը չատ մեծ էր։ Շնորհապարտ եմ ձեր մեծութեան, որ կը հաճի ինչպէս երկու տարի առաջ, նոյն և այժմ զիս իւր ներկայութեանը ընդունել, և արևելքի վրայ լսել ի մօտոյ այն մանրամասն տեղեկութիւնները, որք ծանօթ են իմ Պատրիարքիս։ Անգլիական շահերը և մարդասիրական զգացումները ի նկատի առնելով, ամենէն բանական ճանապարհն այս է։ Կը ցաւինք, որ Պիքոնսֆիլդի պաշտօնէութիւնը ուրիշ կերպով կըմբռնէր իւր պարտականութիւնը. Բերլինի վեհաժողովի միջոցին երբ ունկնդրութիւն կը խնդրէինք, մեզ պայման կը դնէր թէ քաղաքական հարցերու վրայ պիտի չը խօսինք։—Անշուշտ, ձեր մեծութիւնը, զմեզ չի մեղադրեր, որ երբ մեզ նկատմամբ այսպիսի աննպաստ քաղաքականութիւն մը կը տեսնէինք, բոլորովին յուսաբեկ ըլլայինք։ —Բերլինի վեհաժողովի ժամանակ, երբ պ. Սալիսպրի կուզէր Սան-Ստեֆանոյի 16-դ յօդուածը փոխել, կենթադրէինք թէ աւելի օգտակար յօդուած մը դնել իւր նպատակն էր. չատ զարմացանք լսելով, թէ պարզապէս Թրքաց խոստումներով վստահել կը փափաքէր։ Եթէ Սալիսպրիի փափագներն բոլորովին իրականանային, հայ ժողովուրդը չը պիտի վարանէր տեսնել ինչքան նպաստաւոր էր իրեն Սան-Ստեֆանոյի դաշնագիրը։ Վերջապէս չէինք կրնար հասկնալ թէ ինչու Պիքոնսֆիլդ կը ջանար արևելքի քրիստոնէից համակրութիւնը կորսնցնել։ Կ. Պօլիս իսկ անգլիական դեսպանը վայրագ, բայց մահմետական ցեղերու պաշտպանութիւն կընէր. երբ զանգատանաց համար իրեն կը ներկայանայինք, Նիկօմիդիոյ աստառակ չէրքեզներու և Հայաստանի վայրենի քիւրդերու գովեստները կը կարդար մեզ։

Ձեր մեծութիւնը գիտէ անշուշտ, որ արևելցիք Անգլիոյ ներքին գործերու վրայ մեծ տեղեկութիւն չունին. անոնք միայն Անգլիան կը ճանաչեն, ստուար մեծամասնութիւնը չը գիտէր թէ ինչ տարբերութիւն կայ պահպանողական և ազատական կուսակցութեանց մէջ, ուստի Պիքոնսֆիլդի քաղաքականութիւնը ուրիշ բան յառաջ չէր բերեր, բայց եթէ քրիստոնէից կողմանէ ցրտութիւն մը դէպի Անգլիա։

Յետ այսորիկ խօսակցութիւնը կը դառնայ տաճկաց հետևած արդի քաղաքականութեան վրայ. այդ քաղաքականութեամբ նոքա կը ջանան ամեն միջոցով հայկական հարցը խեղդել և կը յուսան որ Մոնթէնեկրոյի խնդրովը Եւրոպա ձանձրացած՝ այլ ևս հետամուտ չը պիտի լինի ուրիշ հարցերու կարևորութիւն տալ։

Պ. Կլատստօն կը յայտնէ թէ Բերլինի դաշնագրի ամեն յօդուածները լիապէս գործադրելու հաստատ տրամադիր են։ «Մասնաւորապէս Հայաստանի բարեկարգութեանց մասին թէ մարդասիրական զգացումներն և թէ անգլիական շահերն կը պահանջեն, կըսէ, որ այս հարցը փութով գոհացուցիչ լուծում գտնէ։ Անգլիոյ ներքին մի քանի գործեր չը ներեցին մեզ հարկ եղած ազդու միջոցներով այդ խնդրոյ լուծմամբ զբաղել, բայց ոչ չատ ուշ կը կարգադրենք այդ ներքին խնդիրներն։ Իմ յարգալիր ողջոյններս մատո Սրբազան պատրիարքին, ըսէ, որ Թիւրքիոյ քրիստոնէից փրկութիւնը մեր յայտագրին գլխաւոր մէկ մասն կը կազմէ։ Հայոց փրկութեան միակ միջոցը Հայաստանի մէջ քրիստոնեայ վարչութեան մը հաստատութիւն է, և այդ քրիստոնեայ վարչութիւնը ձեզ շնորհելու համար Անգլիա մեծապէս պիտի աշխատի։»—

Անգլիոյ առաջին նախարարի յայտարարութիւններէն չատ գոհ կը մեկնի պ. Ջերազ։ Ազատական պաշտօնէութեան պարկեշտութիւնը և ուղղութիւնը մեծ հաւատք մը կը ներշնչեն մեզ, և չեն թոյլ տար, որ կարծենք թէ մեզ պէս դժբաղդ ժողովուրդ մը ուզեն պատրել։ Երբ պ. Ջերազ Կ. Պօլիս մի քանի պաշտօնական անձանց այցելութիւն տուաւ Ս. Պատրիարքի կողմանէ, ամենքն ալ իրենց համոզումը յայտնեցին թէ 1881 տարին պիտի տեսնէ Հայկական խնդրոյ լուծումը։

Մեզ համար, ինչ որ ալ ըլլայ այս տարին, մեր իմաստութիւնը մեծապէս պիտի նպաստէ մեր հարցի լուծման.—Իցիւ թէ առանց թեթեւութեան, կարող ըլլայինք իմաստուն և խոհական գլուխներու առաջնորդութեամբ մէկ ուղղութեամբ գործել և Եւրոպայի ցոյց տալ թէ մեծ զգացումներն մեր սրտերուն մէջ չեն մեռած, և թէ եւրոպական քաղաքակրթութիւնը յարեւելս տարածելու առաջին և միակ գործին մեք կրնամք ըլլալ։

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Լրագիրները հաղորդում են, որ Լուի Բլան առաջարկեց ֆրանսիական ազգային ժողովին նոր օրէնք կայացնել մահվան պատիժը վերցնելու համար։

—Էմիլ-դը-Ժիրարդէնի կարծիքով տպագրական օրէնքը պէտք է բաղկացած լինի միմիայն երկու յօդուածներից. ա) տպագրական խօսքը ազատ է. բ) տպագրական յանցանքները ենթարկվում են ընդհանուր դատարանների իրաւասութեանը։

—Վանից գրում են մեզ հետևեալը դեկտեմբերի 19-ին։ «Այս օրեր Պարսկաստանէն աւստրիացի գնդապետ մը հասաւ Վան 40 պարսիկ հեծելազօրքով։ Սորա պաշտօնն է եղեր չէյխ Իբադուլահի հասուցած վնասները պահանջել Թիւրքաց կառավարութենէն, որ եթէ բաւականութիւն չը տայ պարսից կառավարութեան պահանջներուն, պատերազմը դարձեալ անհրաժեշտ կերևի։ Աւստրիացի սպային վիճակագրութենէն կերևի թէ 50,000 անձի կորստեան պատճառ եղած է այս կռիւը. գոնէ սա այնպէս կը պնդէ։ Սամիհ փաշան որ բոլոր այս չարեաց դրդողն եղած է, հրաժարելով, փախստականի պէս աներևոյթ եղաւ։»

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գրադարանների ստատիստիկան։ Ամենահարուստ գրադարանը աշխարհիս երեսին ֆրանսիական Ազգային գրադարանն է, որը ունի 2,078,000 հատորներ և 86 հազար ձեռագիրներ. նրանից յետոյ իւր հարստութեամբ Բրիտանական Թանգարանի գրադարանն է, որը ունի 1 միլլիօն հատորներ և 41,200 ձեռագիրներ. յետոյ Միւնխէնի գրադարանն է, որը ունի 800 հազար հատորներ և 24,000 ձեռագիրներ, յետոյ Բերլինի գրադարանն է, որ 700,000 հատորներ ունի և 15,000 ձեռագիրներ, և, վերջապէս հինգերորդ տեղը բռնում է Պետերբուրգի Հասարակական գրադարանը (**Публичная библіотека**). Գրադարանների թւով Ռուսաստանը եւրոպական պետութիւնների մէջ նախավերջին տեղն է բռնում (վերջին տեղը բռնում է Բէլգիան, որը 105 հասարակական գրադարաններ ունի), որը միայն 145 գրադարաններ ունի։

* * *

Նորերումս փարիզում հիմնվեցաւ մի նոր ֆիլանտրօպիական ընկերութիւն՝ Arti et Amicitia, որը նպատակ ունի հիւանդ և ծեր գիտնականներին, որոնց թւում փաստաբաններին և բժիշկներին, գրողներին և նկարիչներին միջոցներ տալ ծերութեան ժամանակ ապրել յարմաւոր կերպով գիւղական կացութեան մէջ, իսկ նրանց այրիներին և երեխաներին օժանդակութիւն տալ։ Ընկերութեան միջոցները արդէն մէկ միլլիօն ֆրանկի են հասնում և ի նկատի ունեն գնել մէկ լաւ ամրոց այգիով, առողջարար և գեղեցիկ տեղում։

* * *

Իւրաքանչիւր տարի գործածվող խինինի քանակութիւնը։ Խինինը այնպիսի ընդհանուր գործածական և օգտակար դեղ դարձաւ, որ իւրաքանչիւր տարի նրա գործածութիւնը սաստիկ շատանում է։ Հաշւած է, որ աշխարհիս երեսին խինինը իւրաքանչիւր տարի գործ է ածվում մինչև 200,000 ֆունտ կամ 45 միլլիօն մարկ գումարի, այսինքն մօտ 15 միլլիօն րուբլու։ Հարաւային Ամերիկայի Կորդիլերներում խինինի ծառերի սպառումը այնպիսի թւանշանին է հասնում, որ մօտիկ ապագայում խինինի արմատի ձեռք բերելը սաստիկ կը դժուարանայ. անգլիացիք այս բանը նախատեսնելով, վաղուց արդէն բազմացնում են խինինի ծառերը Հնդկաստանում և Աւստրալիայում։

* * *

Ամբողջ երկրագնտի ազգաբնակութեան գումարը հաշւում են 1,421 միլլիօն, մի և նոյն ժամանակ Եւրօպայում հաշւում են 309 միլլիօն, Ասիայում 804 միլ., Աֆրիկայում 199 միլ., Ամերիկայում 85 միլ., և Օկեանիայում մինչև $4^1/_2$ միլլիօն։ Եթէ հաշւելու համար ընդունենք մահկանացութեան այն պրօցէնտը, որ ընդունված է Ֆրանսիայում, հետևաբար մէկ այնպիսի երկրում, որը համեմատաբար գտնվում է առողջապահական աւելի յաջող պայմանների մէջ, այն ժամանակ ամբողջ երկրագնտի վրա մահուան դէպքերի ընդհանուր քանակութիւնը իւրաքանչիւր տարի կը լինի 35,693,350 կամ ամեն օր մեռնում են 97,790 մարդիկ։ Իսկ տարվայ մէջ բոլոր ծնվածների ընդհանուր թիւը հաւասար է 38,252,000-ի, կամ իւրաքանչիւր օր ծնվում են 104,800 մարդիկ։ Հետևաբար ամբողջ երկրագնտի վրա իւրաքանչիւր րօպէ մեռնում են 60 մարդիկ, իսկ նրանց փոխարէն ծնվում են 70 մարդիկ, այսպիսով երկրագնտի ազգաբնակութիւնը իւրաքանչիւր տարի աւելանում է 2,558,650 ծնունդներով։

* * *

Հիւսիսային Ամերիկայում և Անգլիայում վաղուց արդէն գոյութիւն ունեն արբեցողների համար ապաստանարաններ, մանաւանդ արբեցող կանանց համար, որոնք հիմնված են զանազան ֆիլանտրօպիական ընկերութիւններից. այդ ապաստանարանները չափազանց օգտակար հիմնարկութիւններ են ոչ միայն արբեցողների համար, որոնք շատ անգամ առողջանում են իրանց հիւանդութիւնից, այլ և հասարակութեան համար, ազատելով նրան իր վտանգաւոր անդամներից։ Նորերումս մի այդպիսի ապաստանարան բացվեցաւ կին-արբեցողների համար Դիւսելդօրֆի մօտ Գերմանիայում։

* * *

Լօնդօնի ակվարիումում ներկայումս միաժամանակ ցոյց են տալիս երկու չինացիներին և մէկ նորվեգացու. նրանցից երկուսը երևի ամենաբարձր մարդիկն են աշխարհիս երեսին, իսկ մէկը—ամենափոքր։ Առաջին վիթխարի—չինացու անունը Շանգ է, նա 33 տարեկան է, նրա հասակը 8 փուտ և 2 դիւյմ է, նրա կրծքի շրջապատը 60 դիւյմ է, նրա մարմնի քաշը 94 կիլօգրամ է կամ համարեա 188 ֆունտ։ Երկրորդ վիթխարի-չինացին, Բրուստադ անունով, 35 տարեկան է. նրա հասակը 7 փուտ և 9 դիւյմ է. նրա ոսկորները և մուսկուլները առաջինից աւելի հաստ են. սրա կուրծքի շրջապատը նոյնպէս 60 դիւյմ է և սա Շանգից աւելի ծանր է քաշվում։ Նորվեգացի գաճաճը, Շիմա անունով, 42 տարեկան է, և հասակով միայն 25 դիւյմ է։

* * *

Չարլստաունում (Ամերիկայում) ապրում է Վիլլիամ Սմօօկ անունով մէկը, որը այժմ 79 տարեկան է և որը 100 թոռներ ունի, 391 թոռան որդիք և 70 թոռան թոռներ. Նորերումս նրա փոքր, թւով տասներքերորդ, աղջիկը ծնեց առաջին թոռը։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 30 յունվարի։ Յայտնի գրող Դօստոեվսկու յուղարկաւորութեան հանդէսը նշանակված է շաբաթ օր, թաղումը կիրակի։ Երէկ այստեղ եղած գրականական բոլոր ույժերը և բազմաթիւ հասարակութիւնը վերջին հրաժարական տուին հանգուցեալին։ Կրամսկի նկարեց հանգուցեալի պատկերը։ Թագաւոր Կայսրը հանգուցեալի ընտանիքին պենսիա նշանակեց։ „Новое Время" լրագիրը հաղորդում է, որ ի նկատի առնելով չինաստանի հետ այժմեան բանակցութիւնների դրութիւնը, ռուսաց նաւատորմը շուտով յետ կը կանչվի արևելեան ջրերից։

ԼՕՆԴՕՆ, 30 յունվարի։ Համայնքների ժողովը մերժեց այն առաջարկութիւնը, որի համեմատ պետական դաւաճանութեան մէջ կասկածվածներին կարելի էր կալանաւորել երկու վկաների ցուցմունքների հիման վրա։

ՓԱՐԻԶ, 30 յունվարի։ Պատգամաւորների ժողովը ընդունեց Ֆրանսիայի և Գերմանիայի մէջ կապվելի դաշնագրութեան նախագիծը դատաստանական օգնութեան մասին։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 30 յունվարի։ Պետական բանկի $5^0/_0$ տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր. 37 կ., երկրորդ 93 ր. 25 կ., երրորդ 93 ր. 50 կ., չորրորդ 93 ր., ներքին $5^0/_0$ առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 221 ր., երկրորդ 220 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 91 ր., 87 կ., երկրորդ 91 ր. 87 կ., երրորդ 91 ր., 87 կ., ոսկի 7 ր. 87 կ.։ Ռուսաց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 25,19 պէնս, Ամստերդամի վրա $127^1/_2$ պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 214 մարկ 37 պֆ., Փարիզի վրա 265 ֆրանկ 75 սանտիմ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը հանգիստ է։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԼԻՑԵ-ԳՐԵՆԱ-ԴԵՐՆԵՐԻ 13 գունդը փնտռում է մի խանութպան, որ գունդին հասցնի ՄԻՍ, ԳԻՆԻ և այլ ՊԱՇԱՐԵՂԷՆՆԵՐ։ Ցանկացողները հրաւիրվում են ներկայացնել իրանց յայտարարութիւնները մինչև ՄԱՐՏԻ 1-ը։ Գունդի ՊԱՅՄԱՆ-ՆԵՐԻ մասին կարելի է տեղեկութիւն ստանալ ամեն օր ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ, գունդի կանցելարիայի մէջ։ 1—6

Մեծ քանակութեամբ ԹԷՅ առաջին տեսակի ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ 25% ԼԱՒ և ԷԺԱՆ է Մոսկվայի վաճառականների թէյից։ Նոյն տեղը կան 50,000 ԿՈՂՊԷՔՆԵՐ և ՊԱԴՆՈՍՆԵՐ ուրիշ տեղերից 30% ԷԺԱՆ։ Ծախվում են ՋՄԵՌՆԱՅԻՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ, պալտոններ, ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԳԻՆԻՆԵՐ և այլն։ 6—10

վերականգնեցնող ՄԱԿ-ՄԱՍ-ՏԵՐ, մազերը ամրացնող և նրանց ԲՆԱԿԱՆ ԳՈՅՆԸ վերադարձնող։ Գինը 2 ր. շիշը։ ՓՈՍՏՈՎ ուղարկված 2 ր. 49 կոպ.։ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ խանութի մէջ։

Մի և նոյն տեղը ԽԻՆԱՅԻ ԻՒՂ, մազերը ամրացնելու համար, 1 ր. ամանը փայլ գլխացաւի դէմ ՏՈՒԱԼԷՏԻ ՍԱՊՈՆ և հոտաւէտ ջրեր և այլն։ 14—100

Ձը նայելով մաքսերի աւելանալուն ապրանքները առաջվայ գներով կը ծախվին ԿՈՆՑՕ-ԹԷՅ 1 ր. 5 կ. և 1 ր. 10 կոպ., շատ լաւ ՄՕՆԻՆՓ 1 ր. 20 կ. և 1 ր. 40 կ., հիանալի ԿԱՅՍԱՐԻ 1 ր. 60 կ. և 1 ր. 80 կ. և ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԹԷՅ 2 ր. ամանը թէյի։ Անգլիական բեկորներից 4 ր.—40 ր. և հրաշալիները 20 ր.—200ր. Անգլիական խանութի մէջ, Գործարանութիւն ԲԱՐՆՍԲԻՒ ԹԱՄԲՈՒՐԸ, ջամանի ԿՈՂՊԷՔՆԵՐԸ, Յուրինի ԳՐԻՉՆԵՐԸ և էկսպորտի կախոցօղարկ ծակելու համար, որոնք կարելի հանդիպի ժամանակ ամեն տեղ մնացանք։ ՀՕՏԱԻԷՏ ԹԷՅԻ ՖՈՒՆՏԸ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԹԷՅԱՄԱՆՈՎ 1 ր. 65 կ. և ամենալաւը 2 ր. 30 կ.։ Վաճառականներին օգտակար է մեծ քանակութեամբ ապրանքները առնել Անգլիական խանութի մէջ, Ամբող հազարում 15 ր., կօնֆեկտների հալի դէմ 60 կ. փո... 14—100

Հրատարակութիւն

ԿՈՎԿԱՍ-ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻ

Զ. Գրիգորեանցի.

Գուրս եկան մասնաւոր տպից

1. Գրիգորեանց Զ.—Մաքրագրութեան տպագրական դասեր 18 պատկերներով դպրոցների համար, աշխատ. Զ. Գրիգորեանցը, գինն է . . . 50 կ.
2. Դուկասեանց Հ.—Դասագիրք ընթերցանութեան, գինն է . . . 40 կ.
3. Սիմէօնեանց Ն.—Աշխարհագրութեան ձեռնարկ Գ. Հ. գ. . . 60 կ.

Մամուլի տակ գտնուին

1. Շիրինցի—„Թեօդորոս Ռշտունի“:
2. Գամառ-Քաթիպայի—Մանկական ոտանաւորներ և երգեր։

1—12

Բ Ժ Շ Կ Ա Ն Ո Ց

Հիւանդները ընդունվում են առաւօտեան 9—1 ժամը։

Երկուշաբթի. Գավրօնսկի մանկաբարձական և կանանց հ., Գօրայևսկի և Լիսիցեան ներքին հ., Բօրթնեանց կանանց և երեխաների հ., Բաբաեվ ջղային և ներքին հ., Շանտօրօվսկի վեներական և կաշու հ., Քիշմիշեանց առաջին խիրուրգիական և աչքի հ.։

Երեքշաբթի. Մինկևիչ խիրուրգիական հ., Բէյեր աչքի հ., Բաեւսօվ մանկաբարձական, կանանց և երեխաների հ., Լիսիցեան և Վերմիշևեան ներքին հ., Պեարօվսկի վեներական հ.։

Չորեքշաբթի. Կրասնօգլազօվ Լիսիցեան ներքին հ., Քիշմիշեանց 2-դ Շանտօրօվսկի վեներական և կաշու հ.։

Հինգշաբթի. Գավրօնսկի մանկաբարձական և կանանց հ., Բէյեր աչքի հ., Բօրթնեանց կանանց և երեխաների հ., Բաբաեվ ջղային և էլեկտրականութեամբ, Լիսիցեան և Պեարօվսկի ներքին հ., Քիշմիշեանց 1-ն սենեակի օրգաններ հ.։

Ուրբաթ. Մինկևիչ խիրուրգիական հ., Բաեւսօվ մանկաբարձական, կանանց և երեխաների հ., Կրասնօգլազօվ, Լիսիցեան և Վերմիշևեան ներքին հ., Շանտօրօվսկի վեներական և կաշու հ.։

Շաբաթ. Լիսիցեան ներքին հ., Բէյեր աչքի հ., Բաբաեվ ջղային և ներքին հ., Քիշմիշեանց 2-դ կանանց և ներքին հ., Պեարօվսկի վեներական հ.։

Օրերում առաւօտեան ցաւ ունեցողներին ընդունվում է ամեն ժամանակ, աղքատներին բժշկական ապրանքը։

ԻՆՉ Է ՊԱՏՃԱՌԸ ՈՐ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱԳԱԶԻՆԸ ծախում է այժմ այնքան մեծ քանակութեամբ թէյ և այլ ապրանքներ։ Որովհետև այդ մագազինը ստանում է թէյ ուղղակի պլանտացիաներից, առնում է բոլոր ապրանքները ուղղակի գործարաններից և բաւականանում է փոքր շահով։ Այժմ կայ պահեստում 50,000 ֆունտ թէյ առաջին տեսակի, կախօ և չօկօլադ-ֆրայ, մուրաբա և կօնֆէկտներ 25% աւելի էժան, քան թէ ամեն տեղ, անկողիններ, հրացաններ, ռեվոլվերներ, կոպէկներ, մատուցարաններ, ամաններ, դանակներ, գդալներ, թէյամաններ, բաժակներ, թամբեր, զուլպաներ կանանց և տղամարդկանց, Ֆաշլիկներ, մանիկտոշներ, կալոշներ, թուղթ, մատիտներ, ատաղձներ, գրիչներ ամեն ձեւի համար և այլն, 20 մինչև 40% աւելի էժան քան թէ ուրիշ տեղ։ Ամբոխուն զղջերեւում 100—44

Մ Ի Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Հ Ի

Որ իր ՈՒՍՄԱՆ ընթացքը աւարտել է ՄԱՐԻԻՆՍԿԱՅԱ իգական ԳԻՄՆԱԶԻԱՅԻ մէջ և մի քանի ՏԱՐԻ ԴԱՍԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆ է արել, կամենում է ԴԱՍԵՐ ունենալ, կամ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻՆ տուած դասերը ԿՐԿՆԵԼ ՏԱԼ։ Հասցէն թողնել „ՄՇԱԿԻ“ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ։ 6—10

ՆԱԻԹ Բագուի մէջ եղած ամբարն գործարանից ԴԱՀԱՐ առաջին տեսակը է ՖՈՒՆՏԸ 7 կոպ., Թիֆլիսի քաղաքը լուսաւորելու գրասենեակում Սալղատսկի բազարի վրա, տուն Կասումովի։ ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ԱՄԱՆՈՎ նաւթ պուդը 3 ր. 40 կոպ.։ 3—3

ՀՈՄՈՐՈՒՂԻԱԿԱՆ ԲՈՒՍԱԿԱՆ ՀԱՂԱՆԻՒԹ փորձված և առաջարկված պրոֆեսոր բժիշկ ԿՐԵՏԿՈՎՍԿՈՒՑ շատ գեղեցկ միջոց է ՍԵՄՍՈՒԹԻ ՀԱՆԳԱՆԵԱՆ ՑԱՒԵՐԻ դէմ, մաքրում է և շառացնում է ԵՐԻՍԸ, վերականգնում է ՄԱՐՄՆԻ կենդանութիւնը, մանաւանդ առաջարկվում է Հնդկաց ռեֆորմ և Խրախճաներ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ դէմ։ Մի շիշը, գործածելու ԽՐԱՏՆԵՐՈՎ 1 ր. 80 կ.։ Օտարաքաղաքացիք ուղարկում են ՓՈՍՏԻ ծախսը։ Ծախվում է Ռուսաստանի ԲՈԼՈՐ ԴԵՂԱՏՈՒՆՆԵՐԻ մէջ և գեղերի պահեստների մէջ։ Պահեստը Մոսկվայումն է, Ն. Մասուէլենիկի մօտ, Տվերսկայա փողոց։ Կիշինէօվի մէջ Կայուշանսկու և Բրայունշտեյնի մօտ։ Վարշավայի մէջ Ա. Ֆ. Գալլէի մօտ։ 10—25 (5)

Առնում են ամեն տեսակ ՋՈՒԳՈՒՆԻ և ՊՂՆՁԻ կտորտանքներ, Գէորգեան եկեղեցու մօտ, ՄԴԻՎԱՆԻԻ տանը Կախէթու զինիների մարանում։ 11—25

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԱՇՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

Բաց անելով իր բոլոր արդիւնաբերութիւնների պահեստը Միջի փողոցի վրա Կաժեվնայա կարգում Քարթվելօվի տանը, պատիւ ունի առաջարկել պ. պ. առևտրականներին և գործածողներին ամեն տեսակ պադօշի, ձիու, իւֆտի և օպօյկի ապրանքներ, նոյնպէս և վիռեաժկաներ, գալօշկաներ, սիրոմեատնի կաշիներ, թամբի և մեքենաների ըէմններ։ Ծախվում են գործարանի գներով։ 18—20

Ա Ն Գ Լ Ի Ա Կ Ա Ն Մ Ա Գ Ա Զ Ի Ն Ո Ւ Մ

Համեմատեցէք թէյի ֆունտը	1 ր. 5 կ.	Մոսկվայից բերվող թէյի հետ	ֆ. 1 ր. 30 կ.
— — —	1 ր. 10 կ.	— — — —	ֆ. 1 ր. 40 կ.
— — —	1 ր. 20 կ.	— — — —	ֆ. 1 ր. 60 կ.
— — —	1 ր. 40 կ.	— — — —	ֆ. 1 ր. 80 կ.
— — —	1 ր. 60 կ.	— — — —	ֆ. 2 ր. —
— — —	1 ր. 80 կ.	— — — —	ֆ. 2 ր. 50 կ.
Ամենալաւը — —	2 ր. —	— — — —	ֆ. 3 ր.

33—100

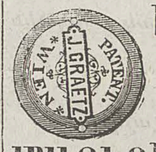

ԻՒԼԻՈՒՍ ԳՐԷՑԻ Վ ԿԱՅԱԿԱՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ՄԻՋՈՑ (դեղ) ՈՍԿՐԱՑԱՒԻ ԵՒ ՌԵՎՄԱՏԻԶՄԻ դէմ։

Ամենալաւ օգնող միջոց է, որ կարելի է հեշտութեամբ և առանց ցաւի գործ դնել ամեն տեսակ ՈՍԿՐԱՑԱՒԻ ԵՒ ՌԵՎՄԱՏԻԶՄԻ դէմ, մանաւանդ մատների և ջղերի ցաւի և մարմնի զանազան մասերի կծկման դէմ, միակողմանի գլխացաւի (միգրէնի) դէմ, գլխի կծկման դէմ և մինչև անգամ ԿՐԿՆՎՈՂ ՋԵՐՄԻ դէմ, սրտի ափերի և կրծքի բորբոքման դէմ, ռեվմատիզմի հետևանքների դէմ նոյնպէս և արտասահմանեան ջրերից լաւացողների համար։ Վկայականի միակ տէրը Իւլիուս Գրէց, Վեննա, II Prater strasse № 49. Ծախվում է 4 րուբլի գործածութեան խրատներով Ռուսաստանի բոլոր դեղատուններում։ Գլխաւոր պահեստը Մոսկվայի Ր. Կեօլեր և ընկ. խանութի մէջ, Նիկօլսկայա փողոցի վրա։ Փոստային ծախսի համար 40 կ. է ուղարկվում։ 24—25 (3)

Մինչև այժմ չեղած ԸՆԿՆՈՒԶԻ ԻՒՂ ՐԺԻՇԿ ՇՄԻԴՏԻ, որ կատարելագործված է բժիշկ ՄՆԱՎՐԻԿԻ ԴԻՑՁԻՑ։ Առողջացնում է ամեն տեսակ ԽՈՒԼՈՒԹԻՒՆ, եթէ նա բնական չէ։ ԵՐՆԵՔ ՐՈՒՐԻ բատանալուց յետոյ ուղարկվում է ՄԻ ՇԻՇ այդ իւղից, ամբողջական ԽՐԱՏՆԵՐՈՎ գործածութեան սասնի։ Այդ իւղը կարելի է ստանալ Պետերբուրգի բոլոր ԴԵՂԱՏՈՒՆՆԵՐԻՑ և Ալէքսանդր ՎԼԵՆՑԵԼԻՑ, Կազանսկայա փողոց № 3։ 14—51

ԵՐԵՍԻ ՀԱՄԱՐ պէտք է գործածել անգլիական գլիցերինի, նուշի, կամ ծծումբի ԻՒՂ ԼՕՆԴՕՆԻ ԽՍՆՈՒԹԻ մէջ։ Նոյն տեղը ծախվում են ԱՄԵՆԱՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԱԼԲՈՄՆԵՐ։ 6—10

VICHY

Складъ въ ПАРИЖѢ, 22, бульваръ Монтмартръ.

PASTILLES DIGESTIVES, приготовленныя въ Виши изъ соли, добываемой изъ особенныхъ источниковъ, весьма пріятны на вкусъ и хорошо дѣйствуютъ противъ тошноты и труднаго пищеваренія.

SELS DE VICHY POUR BAINS. Одинъ свертокъ для ванны лицамъ, не могущимъ лечиться въ Виши.

Во избѣжаніе поддѣлки, требовать на всѣхъ марку.

Компаніи.

Թիֆլիսում Ցուրինովի մօտ։

VICHY

Управленіе:

PARIS, 22, boulevard Montmartre.

GRANDE-GRILLE. Отъ лимфатическаго расположенія, дурнаго пищеваренія, засоренія печени и селезёнки, завала, каменной болѣзни и проч.

HOPITAL. Отъ труднаго пищеваренія, тяжести желудка, потери аппетита, боли въ желудкѣ.

CELESTINS. Отъ боли въ поясницѣ, мочеваго пузыря, каменной болѣзни, подагры, потери аппетита.

HAUTERIVE. Отъ боли въ поясницѣ, мочеваго пузыря, каменной болѣзни, подагры, потери аппетита.

ТРЕБОВАТЬ названіе источника на коробкѣ.

Թիֆլիսում Ցուրինովի մօտ